

**Tržaškega
gospodarstva
se ne rešuje
z obljubami!**

DELO

glasilo KPI za slovensko narodno manjšino

UREDNIŠTVO in uprava: 34131 Trst,
Ul. Capitolina 3 - Telefon 744046, 744047
DOPISNIŠTVO za goriško pokrajino:
34170 Gorica, Ul. XXIV. Maggio 18 -
Telefon 24-36
NAROCNINA: Letna 1000 lir, polletna 550
lir. Poštni tekoči račun: Trst 11/7000

Obnovljena izdaja - Leto XXI. - Štev. 4 (734)

TRST - 3. aprila 1969

Posamezna številka 40 lir

Petotjednik Quindicienne Spediz. in abb. post. Gruppo 11

Po splošni stavki

Gospodarska degradacija Trsta je, kot kaže, dosegla že tako stopnjo, da se mesto, ki je bilo nekoč veliko središče trgovine in industrije, spreminja v navaden večji kraj in nič več.

Številke jasno govorijo. Leta 1968 se je državni dohodek povečal za 5,7 odst. Na nekaterih področjih se je dohodek povečal celo za 8,1 odst. V tržaški pokrajini, kjer poglaviti dohodki prihajajo iz industrije in blagovne izmenjave pa je leta 1968 poprečni dohodek nazadoval. Padel je na 2 odst. in celo na 1,5 odst. Število zaposlenih na tržaškem ozemlju se je v tem letu ponovno zmanjšalo za nadaljnjih 1000 enot. Od leta 1964 se je zmanjšalo število zaposlenih za več kot 11.000 enot. Najbolj so prizadeti industrijski delavci. Tudi na področju trgovine gre slabo. Zmanjšal se je tudi pristaniški in železniški promet. Toda to še ni vse. Leta 1968 je bilo v tržaški pokrajini 57 stečajev podjetij, železarna je zmanjšala proizvodnjo in danes pride v Trstu na vsake tri prebivalce — en upokojenec.

Kako reagirajo delavci na vse te negativne pojave? Kako reagira mesto na splošno?

Odgovor na ti dve vprašanji lahko najdemo tudi v splošni stavki, ki je bila dne 25. marca letos, v splošni stavki, ki so jo razglasile vse sindikalne organizacije.

Tržaški delavski razred se bori za rešitev svojega mesta že več kot štiri leta. Začelo se je z bojem za rešitev ladjedelnice Sv. Marka. Boji delavskega razreda so se nadaljevali tudi kasneje, ko je šlo za znane sklepe medministrskega odbora — CIPE (oktobra 1966). Koliko demonstracij je bilo v vseh zadnjih letih? Koliko akcij? Koliko korakov je bilo storjenih na najrazličnejših ravneh? Kdo bi jih mogel točno prešteti!

Jasno je, da spadajo pravične zahteve delavcev ladjedelnic v vseh teh bojih na prvo mesto. Toda poleg zahtev, ki se tičejo tega industrijskega sektorja, se odločno postavljajo še druge zahteve, predvsem pa zahteva po novi usmeritvi zunanje politike, brez katere ni izhoda iz sedanjega položaja.

Samo po uveljavitvi nove zunanje politike je moč pričakovati rešitev pomorskega prometa ter

Predlog poslancev KPI

Poslanci KPI Albin Škerk, Mario Lizzero in Scaini so poslali ministru za zunanje zadeve in ministru za notranje zadeve pismo, v katerem predlagajo, naj bi mejne prehode, ki so danes odprti samo za dvoletnike in imetnike prepustnice, preurekili in imetnike razvoju dilli tako, da bi koristili razvoju mednarodnega prometa. Predlagali so torej, naj bi mejne prehode pri Bazovici, Repentabru, Sempolaju, Mernu, v Gorici, Plešivem in pri Neblu spremenili v mejne prehode prve stopnje. S tem bi močno razbremenili zlasti sedanje mejne prehode prve stopnje pri Rdeči hiši, v Rožni dolini, Fernetičih in pri Pesku.

vrnitev Trstu tiste emporialne vloge, ki jo je že imel.

Dozorevajo zahteve, ki so popolnoma drugačne od ciljev, ki jih zasleduje vlada, drugačne tudi od ciljev predhodnic sedanje vlade.

Po veliki splošni stavki, ki je bila 25. marca, vlada ne more več molčati. Mora odgovoriti! Ni mogoče nadaljnje odlašanje! Niso možne niti nadaljnje obljube!

To so odločno poudarili tudi — in predvsem — komunisti, tako v Trstu kot v Rimu, tako v krajevnih upravah kot v deželni upravi.

Politična kriza v goriški pokrajini

Kriza levega centra v goriški pokrajini je še vedno, vsaj navidezno, na mrtvi točki. Sporočila strank koalicije, ki si sledijo v krajevnem časopisju, ne prinašajo nič novega, kvečjemu pogrevajo prvotna stališča.

Stranka PSI zahteva socialističnega župana v Trziču, odstop upravnega sveta goriške posojilnice (Cassa di Risparmio) in drugačno razdelitev mest v občinskem odboru v Gorici. Demokristjani, čeprav pravijo, da so za politični razgovor, ki naj bi razčistil nastali položaj, pa zavračajo vzroke krize, ki jih navajajo socialisti in trdijo, da so ne-

(Nadaljevanje na 4. strani)

Slovenska šolska problematika

Ne usluge temveč pravice zahtevajo slovenski dijaki!

Kaj se dogaja na slovenskih šolah v Trstu? Odgovor na to važno vprašanje je kratek. Slovenska šolska mladina je stopila iz spečega in neangažiranega stanja na revolucionarno pot pravičnega boja. Začela je sodelovati tudi s študenti italijanske narodnosti in tako vzpostavila tiste stike, na katere gledajo višje oblasti z nekakim »nerazumevanjem«. Nerazumevanje pa lahko zasledimo tudi v raznih slovenskih političnih krogih v Trstu, kjer imamo še močne primere skristaliziranega nacionalizma.

Šolska mladina — pa naj bo to slovenska ali italijanska — se poteguje za iste cilje. Strinjati se ne more s smešno reformo, katere avtor je bivši minister Sullo, še manj pa s tako obliko šole, kakor jo danes imamo. Poleg teh bistvenih zahtev imajo slovenski dijaki še druge, kakor n. pr. ustanovitev slovenskega strokovnega industrijskega zavoda v Trstu, rešitev vprašanja učbenikov, preureditev šolskega patronata itd.. Da pa lahko danes slovenski dijaki skupaj z italijanskimi sovrstniki obravnavamo razna šolska vprašanja, da nastopamo enotni zasedbo ter da skupno pripravimo protestno povorko, se mi zdi še posebno pomembno.

Kaj je bilo namreč pred sedmimi leti? Ali se še kdo spomni kakšno je bilo takrat sodelovanje z itali-

janskimi dijaki? Takrat se sploh ni moglo govoriti o sodelovanju ali razumevanju.

Danes je stanje drugačno. Naše slovenske zahteve so zbudile tudi med dijaki italijanske narodnosti dokajšnjo pozornost. In prav v tem skupnem nastopanju vztrajamo! Skupaj si prizadevamo, da bi dosegli kaj bolj konkretnega.

Odgovor, ki ga je minister Restivo dal tržaškemu senatorju Paulu Semi o naših problemih, nas je vznemiril. Nerazumljive so namreč besede tega ministra, ki trdi, da slovenskih problemov sploh ni. Po njegovem mnenju so ti problemi že rešeni. Še bolj nerazumljivo se nam zdi to, da so bile omenjene besede izrečene iz ust človeka, ki zavzema zelo odgovorno mesto v vladi leve sredine, v kateri so tudi socialisti. (V naši deželi pa je na strani leve sredine tudi Slovenska skupnost.)

Jasno nam je zato v tem trenutku, kdo dejansko zagovarja naše pravice. Enake primere in odgovore s strani vladnih krogov smo zapazili tudi na šolskem skrbništvu, kjer je poleg drugega prišel na dan problem beneških Slovencev. Trditev, da v Beneški Sloveniji ni Slovencev je razočarala slovensko dijaško gibanje.

ZORKO SPETIČ

(Nadaljevanje na 4. strani)

Slovincem v videmski pokrajini naj se omogoči obstoj in nemoten razvoj

Iz govora D. Lovrihe na deželnem zborovanju demokratičnih občin

Dne 22. marca je bilo v Vidmu deželno zborovanje združenja demokratičnih občin. Zborovanja so se udeležili tudi predstavniki pokrajinskih svetov in deželnega sveta. V razpravo je posegel tudi deželni svetovalec Dušan Lovriha. Obravnaval je vprašanja slovenske narodnostne skupnosti v deželi Furlaniji-Juljski krajini. Med drugim je tovariš Dušan Lovriha poudaril naslednje:

Na zborovanju upravljavec demokratičnih krajevnih uprav razpravljamo o mnogih pomembnih vprašanjih. Razpravljamo o avtonomiji krajevnih ustanov, o reformah, o finančnih zadevah, o decentralizaciji javne uprave itd., pa tudi o ukrepih, ki so potrebni za gospodarski razvoj in za demokratizacijo krajevnih uprav. Toda ob vseh teh vprašanjih se postavljajo tudi aktualna in izredno pereča vprašanja slovenske narodne manjšine.

Slovinci v naši deželi nikakor niso enakopravi državljani. Raznarodovalni pritisk se še vedno nadaljuje. Krivice, ki jih je povzročil fašizem, niso še popravljene. Res je sicer, da se danes raznarodovalni pritisk ne izvaja s tako silo kot za časa fašizma, a res je tudi, da je sedanji pritisk zelo nevaren. Nedopustno je, da

se raznarodovalni pritisk, ki se je začel že pred nastopom fašizma, nadaljuje tudi v demokraciji, ki je nastala po zmagi osvobodilnih sil. Določila demokratične republiške ustave, ki je sad osvobodilnega boja, se le deloma izvajajo, prav tako tudi razne obveznosti, ki so bile sprejete z mirovno pogodbo in z londonskim sporazumom (Londonski sporazum se nanaša samo na Tržaško ozemlje Op. uredn.). Tudi določila posebnega statuta avtonomne dežele se le deloma izvajajo. Slovincem v videmski pokrajini še danes nočejo priznati osnovnih narodnostnih pravic. Tako osrednja kot deželna vlada ne priznava, da v Slovenski Benečiji, Režiji in v Kanalski dolini živijo tudi Slovinci.

Nihče ne more trditi, da slovenska manjšina predstavlja nevarnost za celovitost italijanske države. Beneški Slovinci, ki živijo že več kot eno stoletje v okviru italijanske države, so še posebej potrdili svojo lojalnost do Italije. Kljub potrjeni lojalnosti in velikim žrtvam v vojnah pa niso deležni nobenega priznanja. To se izraža tudi v gospodarstvu. Slovenska Benečija dejansko hira.

Kako naj se zajezi nadaljnje

propadanje gospodarstva v Nadiških dolinah in kako naj se prepreči nadaljnja asimilacija tamkajšnjih Slovencev?

Predvsem je potrebno, da država in dežela uradno priznata, da v Nadiških dolinah, Režiji in Kanalski dolini živijo tudi Slovinci, a potrebno je tudi sprejeti ustrezne ukrepe, ki naj omogočijo gospodarski razvoj omenjenih področij. Ni dovolj golo sklicevanje na načrt za gospodarski razvoj (ki ga ni! Op. uredn.), treba je sprejeti konkretne ukrepe v prid kmetijstva, obrtništva, industrije in turizma. Zagotoviti je treba pravico do svobodne uporabe slovenskega jezika. Vse fašistične zakone, ki so naperjeni proti Slovincem, je treba razveljaviti. Vpeljati je treba dvojezično uradovanje v javnih ustanovah in upoštevati pristna krajevna imena, ustanoviti šole tudi v videmski pokrajini. V ta namen bi morali izpolniti obstoječi zakon o slovenskih šolah (ki danes velja samo za tržaško ozemlje in goriško pokrajino. Op. uredn.). Pristojna oblast — predvsem pa deželna oblast — bi morala omogočiti razvoj slovenske kulture v vseh krajih, kjer prebivajo Slovinci, torej tudi v videmski pokrajini.

Pismo gospodu profesorju

Spoštovani g. profesor!

Oprostite, če Vašega imena ne omenjam, toda mislim, da je tako pač bolje — tudi za Vas.

Poslušal sem Vas v avtu, v mestnem vrvežu. Vaš tenki glas je prihajal iz radijskega sprejemnika. Sodelovali ste v razpravi za okroglo mizo, ki jo je organizirala radijska postaja »Trst A«, o vprašanju nedavnih dijaških manifestacij. Z Vami sta bila še neki drugi ravnatelj — torej Vaš kolega — in ravnateljica. Vseh Vaših besed se ne morem spominjati, toda v spomin so se mi vcepile kategorične izjave, ki ste jih dajali: »...nesprejemljive take zahteve...« In amen! Nesprejemljive. Dijaki manifestirajo, vsa slovenska javnost jih podpira, celo »Slovenska skupnost«, za katero ste bil kandidat — nič manj kot v parlament!

Vendar, iskreno povedano, me to ne moti. Pravico imate konservativce, kot jaz biti komunist (čeprav je tudi tu razlika: jaz ne usposabljam bodočih slovenskih učiteljev, katerim bomo — iz narodne dolžnosti — zaupali svojo dečo, Vi pa). Gre za nekaj drugega. Tedaj ste med drugim tudi pohvalili »občutljivost« šolskega ministra Sulla, čigar ime je tedaj nosila »reforma«...

Toda tale — kako naj ga imenujemo? — Vam je zagodil prav debelo. Odstopil je in pred vso poslansko zbornico povedal, da je že trikrat zagrozil z ostavko...

Sodeč po besedah, ki smo jih slišali na neki proslavi, ko ste šolo poimenovali po slovenskih svetnikih, bi izgledalo, da ne. »Tedaj (v Slomškovihi časih) ni bila šola tako lepo organizirana.« Datuma te proslave se ne spominjam točno. Vem pa, da je tistega jutra poročal Primorski dnevnik o drugem oz. tretjem dnevu zasedbe tržaških slovenskih višjih zavodov, kakor tudi o nesramnih odgovorih šolskega skrbnika slovenskim dijakom.

Šolski skrbnik Angioletti je poslušal tiste besede in se rahlo smehljaj. Nihče mu tistega jutra ni niti z besedico omenil zasedenih šol in njegove absurdnosti. Nihče ni tedaj — niti Vi, gospod profesor — povedal gospodu prof. Angiolettiju, da so v Benečiji tudi Slovinci. itd. Vam vsem je zadostovalo, da šola v Slomškovihi časih ni bila tako lepo organizirana...

Sullo je pobral šila in kopita in med odhodom jedko zanergal. Prav bi bilo, da bi se že omenjena oddaja na radiu Trst A ponovila, kajti poslušalcom dolgujete popravek. Brez dvoma bo ostalo to, da so dijaške zahteve »nesprejemljive«, toda tisto o »občutljivosti« za probleme »morate nasloviti na novega ministra, na Ferrarija Aggradija.

Vaš vdani
(Sledi podpis)

O obračunu "Odbora za pomoč razlaščenem,"

Pred dvema tednoma je «Odbor za pomoč razlaščenem» sklical zanimivo tiskovno konferenco. Zanimiva ni bila samo zaradi vsebine poročila, ki ga je tam (potem bomo povedali kje) podal predsednik «Odbora» dr. Tul, temveč zaradi svojstvenega načina, kako je potekala. Iz načina, kako je potekala — upamo si to trditi — lahko bralec razbere mnogo več globoka dejstva, kakor iz številke, ki jih je tam predsednik «Odbora» navedel. Gre za to: na tiskovno konferenco je prišlo nekaj časnikarjev, med temi tudi naš urednik. Dr. Tul je prebral izjavo, ki jo je nato — da bi časnikarjem ne bilo treba zapisovati — razdelil v tipkanem izvodu, na kar je urednik «Primorskega dnevnika» postavil neko vprašanje. Zelenel je pač pojasnila k nečemu, toda osupel je, ko je prejel odgovor, da je «konferenca» končana in da ne bo nikakih vprašanj ali odgovorov.

Iz tega lahko sklepamo samo to, da dr. Tul ni bil pooblaščen da daje pojasnila in utemelji — morda — posamezne postavke tistega obračuna, ki ga je «Odbor za pomoč razlaščenem» sestavil po dolgih treh letih.

Pa še to: na vabilu je pisalo, da bo tiskovna konferenca «v našem sedežu». Naš sedež — izkazalo se je — pomeni sedež «Slovenske skupnosti», kar postavlja na glavo trditve «Slovenske skupnosti», da nima «Odbor» z njo nobene zveze... Laž ima — pravijo stari — kratke noge, kajne?

Toda to smo že zdavnaj vedeli in nas razmeroma malo briga. Bolj podrobneje bi se radi ustavili ob obračunu, ki ga je tam dal Odbor. Gre za obračun tistih (grobo povedano) petnajst milijonov; ki jih je Odbor vnovčil — kako, naj se bravec pozanima sam, prebere naj (na izbiro) ali brošuro dr. Agneletta ali pa poročilo Odvetniške zbornice o razpravi proti dr. Škrku, dr. Berdonu in dr. Floridanu.

Poročila, ki smo ga prejeli, ne bomo objavljali v celoti, ker je v njem demagogija, ki v obračune ne spada. Vsekakor pa je izvirno besedilo v zadnji številki Katoliškega glasu, ki ga je v celoti ponatisnil s komentarjem, kjer vleče na dan sam Vatikanski II. koncil in pastoralno konstitucijo «Gaudium et Spes».

Zaključni povzetek obračuna pa bi radi povzeli, ker je zanimiv:

IZDATKI:

1. Režijski in pisarniški stroški (najemnine, tisk, luč, telefon, ogrevanje, prevoznine, pisarniške potrebščine itd.) Lir 2.713.815.

2. Za delo osebja (Sartori, Križmančič, Strajn, Metlika, Selj, Štoka) Lir 3.367.580.

3. Za stroške tehnikov in profesionalistov (notarji dr. Froglija, dr. Pellegrini, dr. Boschini, odv. dr. Morgera, dr. Muscolo, dr. Berdon, dr. Škerk, geom. Dalla Torre) Lir 6.271.295.

SKUPNO IZDATKI Lir 12.352.690.

AKTIVA V BLAGAJNI
Lir 2.605.255.

Računali so celo s 6 lirami

Prepostega bravca bo brez dvoma takoj zbudilo v oči nekaj — kako so številke do pikice natančne, saj so v «Odboru» računali celo s 6 lirami, čeprav vsi vemo, da se v Italiji že dolgo časa več ne dobijo enolirski kovanci. Kaže, kakor da bi člani «Odbora» hoteli dokazati svojim varovancem — kmetom, da so skrbno upravljali imetje in vse do pikice beležili, saj so številke po treh letih jasne ko beli dan.

Jasne? Upamo si podvomiti, tudi zato, ker ni bila dana pravica, da bi povpraševali na tiskovni konferenci o podrobnostih. Zato bomo ta vprašanja sintetizirali v tem članku in upamo, da bomo prejeli ustrežni odgovor.

Gre za to. Knjigovodsko je obračun neprepričljiv, ker je — navidezno zaradi enostavnosti, v resnici pa zato, da se številke zavijejo v meglo — v eni postavki združeno več računskih izdatkov. Naj navedemo samo primer: Peter, Miklavž in Janez prejmejo plačilo. Peter 10 lir, Miklavž 5 lir, Janez pa 9 milijonov devetstotisoč 985 lir. V obračunu lahko napišemo, da so Peter, Miklavž in Janez prejeli skupno deset milijonov lir, seveda! Če bi pa malo pobrskali med številkami bi kmetič rekel, da je Janez prejel skoraj deset milijonov, Peter in Miklavž pa skoraj nič... Take so pač igrice s številkami!

Odbor za pomoč razlaščenem bi lahko objavil podrobnejše poročilo in zapisal, koliko je šlo za «pisarniške stroške», koliko pa za «telefon» ali «ogrevanje» in «prevoznino». Skupna številka, ki jo poročilo navaja je 2 milijona 700 tisoč. To niso mačje solze, če pomislimo, da je v uradih Slovenske skupnosti, kjer je bil sedež «Odbora», ogrevanje z pečico na polena ali pre-

mog. Strela jasna, koliko pa stane tona premoga? Pisarniški stroški, za tistega, ki besede ne razume, pomeni papir, črnilo, ovojnice, svinčnike in podobno... prevoznino pa pot v Dolino in nazaj v Trst! Številke so tako natančne, da bi zgledalo, da vedo voditelji «Odbora» zelo točno, kam je šel denar in kako. Naj to objavijo! Ne pa takih pavšalnih zneskov, ki dejansko nič ne povedo.

O stroških tehnikov in profesionalistov

Zanimivejša je druga postavka, pri kateri bi se dalo — skupaj s tretjo — uveljaviti primer Petra, Miklavža in Janeza. Glasi se «za delo osebja». «Odbor» je torej imel na razpolago osebje, kar — seveda — ni prav nič posebnega. Posebno je samo to, da sta zadnja dva (Selj in Štoka Ljubo) plačana uradnika «Slovenske skupnosti» in da sta torej bila v uradih (hkrati sedežu SS in Odbora) ves dan na razpolago. Temu bi se reklo — lahko domnevamo — da so SIOT oziroma razlaščeni kmetje pomagali pri plačevanju aktivistov in uradnikov neke politične skupine. In to ne v obdobju, ko je politično ozračje mirno in bi torej g. Štoka Ljubo lahko mirno (Nadaljevanje na 4 strani)

Katoliški glas: «Napak naj ne obešajo na veliki zvon»

KATOLISKI GLAS je komentiral dogodke, ki so v zvezi z razlastitvijo zemljišč v dolinski občini, Zapisal je: «V Trstu se med nekaterimi advokati, bivšimi člani Slovenske skupnosti, vrši zelo neokusna in neumestna kampanja medsebojnega blatenja in tožarjenja. Podoba je, da so se povrnili časi starega liberalizma in klerikalizma na Kranjskem. Mi se med njihove prepire ne maramo vmešavati, vendar čujemo dolžnost, da enim in drugim priključimo v spomin besede zadnjega koncila: 'Tisti, ki so sposobni ali se morejo usposobiti za težko in hkrati nadvse častno politično dejavnost, naj se nanjo pripravljajo in naj se ji z vso vnemo predajo, ne da bi gledali na lastno ugodje in gmotne koristi... iskreno in nepristransko, z ljubeznijo in političnim pogumom, naj se posvete blagru vseh.'

Napak, ki jih zagrešijo, naj ne obešajo na veliki zvon, temveč naj jih med seboj popravijo in jim zaostijo. To je stvarna narodna politika, vse ostalo je demagoštvo in napihovanje lastne veljavnosti ne pa iskanje narodne koristi.»

To je vse, kar je imel povedati ali svetovati KG. Značilno je, da listu ni pogodu «obešanje na veliki zvon». To pa zares ne zadostuje. Tem manj zadostuje, ker je na celotno vodstvo Slovenske skupnosti padla senca in ne gre le za obračunavanje med nekaterimi advokati, bivšimi člani omenjene skupnosti.»

Pismo uredništvu

Prejeli smo sledeče pismo:

«Uredništvu Dela — glasila KPI — Trst — via Capitolina 3.

Podpisani Boris B. (v pismu je tudi priimek napisan s polno besedo, ker pa ni naveden tudi naslov odpošiljatelja objavljamo samo začetnico. Op. uredn.) sem bral Delo in videl da hvalite Agneletta Brankota. Mene zanima, kot borca in kot antifašista da mi pojasnite, zakaj ga tako vpoštevate. Po mojem mnenju pravice, da ga hvali komunistični časopis. Hočem da mi odgovorite v prihodnji številki in pojasnite to stvar. Prou bi bilo da bi tudi vi nekaj rekli...

Mi smo revolucionarna stranka in zato zahtevam da mi objavite to pismo takoj, ce ne bom mislil jaz in vsi moji tovarisi, ki volmo KPI da je nase vodstvo partije postalo prijatelj sovražnikov partizanov.

Ne bi rat da bi nasa partija pozabla na preteklost.

Trst, 20.3.1969.

B. B.

Pismo objavljamo četudi imamo o njem določene dvome.

Mi ne hvalimo dr. Branka Agneletta. V dveh zadnjih številkah smo objavili nekaj odlomkov iz znane brošure, ki opisuje vzroke in znade krize Slovenske skupnosti. Avtor brošure pa je, kot je znano, dr. Branko Agneletto. Osebnost zadeve dr. Branka Agneletta, kakor tudi oseb, ki jih on omenja v brošuri, nas ne zanimajo. Ker avtor pisma pravi, da je iz Trsta, ga vabimo, naj se kdaj zgleda v našem uredništvu.

Urednik

Vzroki in ozadje krize Slovenske skupnosti

(Iz brošure, ki jo je izdal dr. Branko Agneletto)

Brošura «Pomoč razlaščenem v Dolini — vzroki in ozadje krize Slovenske skupnosti», ki jo je objavil dr. Branko Agneletto, je povzročila veliko vznemirjenje v nekaterih slovenskih političnih krogih. Za to brošuro vlada veliko zanimanje. Zlasti v dolinski občini.

Mnogi so pričakovali, da bo objava omenjene brošure pospešila razčiščenje ali vsaj objasnitev nekaterih zadev. Toda pričakovanje je bilo zaman. Mi res nismo gojili takega pričakovanja.

Tudi v današnji številki lista objavljamo nekaj odlomkov iz že omenjene brošure.

Dne 28.1.1966 je dr. Branko Agneletto, predsednik Slovenske demokratske zveze v Trstu, poslal tajniku Slovenske skupnosti Dušanu Černetu pismo, v katerem je med drugim zapisano:

«Ker je Slovenska skupnost dala pobudo za ustanovitev Odbora za pomoč razlaščenem in je zato ta odbor političnega značaja; ker je Slovenska demokratska zveza del Slovenske skupnosti in zato odgovarja za vsako politično pobudo krovne organizacije, prosim, da se mi da jasen in točen odgovor na vprašanja, ki so v zvezi s sporazumom, ki ga je gori imenovani odbor podpisal z družbo SIOT dne 6.12.1965...» (O vsebini tega pisma smo poročali tudi v prejšnji številki. Op. uredn.)

«Na jasna vprašanja — tako je zapisal dr. Agneletto v omenjeni brošuri — nam niso odgovorili. Zato so skušali meni zapreti usta z očitki privatnega značaja! A vendar so le morali spoznati, da ne zahtevam obračuna jaz osebno. In zgodilo se je, da so trije odločujoči možje Slovenske skup-

nosti, (Černe, Poštovan in Škerk) pod pritiskom očitkov SDZ in dvomov SKSZ (Slovenske krščanske socialne zveze) vendar morali vsaj navidezno popustiti in sprejeti zahtevo po sklicanju vodstev štirih političnih skupin, ki so sestavljale Slovensko skupnost, da bi skupno zavzele stališče do zahteve po predložitvi obračuna...»

Dne je 14.2.1966 dr. Škerk razposlal vabilo, naslovljeno na vse štiri skupine. Tako je prišlo do sestanka v prostorih v Ulici Donizetti 3 (tam je sedež Slovenske katoliške skupnosti ki se sedaj imenuje Ljudsko gibanje. Op. uredn.). Seja se je vršila dne 17.2.1966.

Dr. Agneletto je v zvezi s sejo predstavnikov štirih političnih skupin, ki so takrat sestavljale krovno organizacijo «Slovensko skupnost», med drugim zapisal:

«Seja je trajala od 20,30 do preko polnoči. Debata je bila zelo burna. Po polnoči, ko so predstavniki Odbora ostajali vedno bolj osamljeni... je g. Černe — da reši nevzdržno situacijo branitelj Odbora — predlagal imenovanje komisije, kateri naj bi Odbor dal vso dokumentacijo o razdelitvi denarja in obračun. Predlog je bil soglasno sprejet. Tudi dr. Škerk in dr. Berdon sta omenjeni prdelog sprejela.»

Dr. Agneletto zaključuje to poglavje takole: «S tem smo naivno mislili, da je bila dolinska zadeva zaključena in da je podana možnost, da se bo po obračunu, nadaljevalo uspešno sodelovanje v Slovenski skupnosti. Vendar se to ni uresničilo. Takoj smo, na žalost, opazili, da je bilo imeno-

vanje komisije navidezno sprejeto samo zato, da se prizadeji izogniti nevzdržnemu položaju. In res komisija — tako pravi dalje dr. Agneletto — se ni nikoli sestala.»

Izjava Josipa Terčona iz Nabrežine

Zanimivi so tudi naslednji stavki, ki jih povzema iz neke izjave Josipa Terčona, bivšega nabrežinskega župana. Glasijo se takole:

«... Predvsem moram poudariti, da bi Slovenska demokratska zveza niti ne črhnila besede, če bi Odbor («za pomoč razlaščenem»). Op. uredn.) bil popolnoma samostojen ter bi Slovenska skupnost ne imela nobenega opravka z njim, a ker vemo, da je bil ta «Odbor» ustanovljen pod okriljem Slovenske skupnosti, da je imel svoj sedež pri Slovenski skupnosti, da so bili njegovi člani najvidnejši predstavniki raznih skupin, ki tvorijo S.S. in ker je Slovenska skupnost izdala več izjav v časopisih ter priredila tudi več sestankov radi te zadeve, smatra SDZ, da smo vsi skupno odgovorni za vse delovanje «Odbora», a posebno tudi za posledice omenjene pogodbe...»

V izjavi Josipa Terčona je dalje rečeno:

«Tu (v pogodbi. Op. uredn.) tiči neka skrivnost... Šele po več kot enem mesecu se je izvedelo, da je bila ta skrivnostna pogodba podpisana, a nihče ni vedel kaj pravzaprav vsebuje. Naši nasprotniki so to takoj izkoristili ter so njihovi poslanci celo vložili interpelacijo v tej zvezi na Parlament.

(Da, vložili so interpelacijo. Ti nasprotniki so komunisti. Poslanca Marija Bernetičeva in senator Vidali sta vprašala pristojnega ministra, naj objasni celotno zadevo. Pripis uredn.)

Nek naš človek — tako pravi dalje g. Terčon — je celo vložil kazensko prijavo proti nekaterim članom «Odbora».

G. Terčon ugotavlja, da vodstvo Slovenske skupnosti ni hotelo dati nobenega pojasnila, ne obračuna, da je tudi pismo, ki ga je bila poslala SDZ ostalo brez odgovora.

«Prisostvoval sem temu sestanku — tako pravi dalje g. Terčon — (sestane se je vršil dne 17. februarja 1966 na sedežu Katoliške skupnosti v Ulici Donizetti. Prip. uredn.), a dobil sem vtis, da se hoče tu o vsem govoriti kar je bilo in kar šele bo, a o jedru vprašanje, radi katerega je bil sestanek sklican, se ni hotelo govoriti... Dr. Poštovan (prvak Katoliške skupnosti. Op. uredn.) je izjavil, da zaenkrat še ni primerno, drugič da bodo preskrbeli a tretjič, da bo že kmalu. Tu je nekaj čudno stališče, ker tudi najbolj prepričan človek, ki je gotov, da je vse v redu, začne lahko resno dvomiti o tem...»

«In zdaj? — Ploho očitkov bodo skušali vreči name, ker sem napisal resnico — tako pravi v sklepni besedi dr. Branko Agneletto. Z vidim znane obraze, ki bodo zvito trdili, da se tako «škodi naši stvari», da prikazujem naše organizacije in ljudi v «slabi luči», da se — končno — «umazano perilo mora prati doma» In res... treba ga je oprati...»

Zaključujemo. Iz brošure dr. (Nadaljevanje na 4. strani)

Italija naj izstopi iz pakta NATO in odstrani tuja oporišča v deželi

Nedavni obisk ameriškega predsednika Nixona v Rimu, potrjuje zvestoba italijanskih vladajočih krogov tako imenovani atlantski politiki in povečana protikomunistična gonja desničarskega tiska, so elementi, ki še bolj kot v preteklosti potrjujejo, da obstojajo določene težnje po tako imenovanem avtoritarizmu. In prav to narekuje trajno budnost, narekuje tudi ustvaritev široke borbene fronte za obrambo svobode, utrditev in razvoj demokracije in vseh področjih javnega življenja, okrepitev boja za mir in za miroljubno, sožitje, narekuje povečanje prizadevanj za odpravo vojaških blokov.

Eden izmed pogojev, ki pa je nedvomno bistvenega in prvenstvenega pomena je ta, da Italija izstopi iz pakta NATO in da se na njenem ozemlju odpravijo vsa tuja vojaška oporišča. To vprašanje je bilo zelo jasno poudarjeno tudi na nedavnem kongresu Komunistične partije Italije. Na tem kongresu je Luigi Longo med drugim dejal, da Italija ne sme biti obrambni ščit za nikogar, ne sme pa postati niti tarča napadov. «To bo moč doseči le, ako bodo čimprej odstranjena tuja vojaška oporišča, na Sardiniji, Siciliji, v Benečiji, na področju Neaplja in drugod. Pripadnost Italije nekemu vojaškemu bloku resno ogroža varnost. Varnost Italije je treba iskati izven vojaških blokov, v nevtralnosti. Zato so potrebne pobude za mednarodno pomiritev, za zgraditev sistema miroljubnega sožitja.»

Takoimenovano «atlantsko zavezništvo» in pakt NATO ne služita interesom miru v svetu, ogrožata tudi varnost na področju Sredozemlja. Zato naj Italija izstopi iz tega «zavezništva», zato naj zapusti pakt NATO!

Seznamimo se z drugo platjo pakta NATO, pogledimo na kratko koliko stane pakt NATO. Italijanski vojaški izdatki so leta 1961 znašali 465,5 milijarde lir, letos pa bodo ti izdatki znašali več kot 1.408 milijard lir.

V evropskih državah, ki so v območju pakta NATO so leta 1962 potrosili za oboroževanje 17.408 milijonov dolarjev, leta 1967 pa 24.618 milijonov dolarjev. V ZDA so v omenjenem obdobju povečali izdatke v vojne namene od prvotnih 46.800 milijonov dolarjev na 70.100 mil. dol.; letos pa je predvidenih že nad 80.000 milijonov dolarjev. Iz tega sledi, da so v Združenih državah Amerike in v evropskih državah, ki so vključene v pakt NATO, leta 1967 potrosili 84.718 milijonov dolarjev v vojne namene. V Italijanskih lirah bi ta vsota znašala nad 60.000 milijard lir. Da bi to ogromno vsoto lažje razumeli, naj povemo le to, da bi zadostovala za zgraditev 11 milijonov stanovanj, se pravi toliko stanovanj, kolikor bi jih zadostovalo za vse prebivalce italijanske države. Se to lahko rečemo: z denarjem, ki ga prej omenjene države potrosijo v vojne namene, bi lahko nabavili prehrano za 150.000.000 oseb za dobo enega leta, in jo seveda nudili brezplačno.

V ZDA je polovica državnega proračuna namenjena izdankom za oboroževanje. Oboroževalna tekma nudi ogromne profite industrijskim magnatom. Ameriški tovarnarji imajo veliko profite tudi od orožja in streliva, ki ga prodajajo evropskim državam, med katerimi je tudi Italija. Ni čudno torej, da je predsednik Nixon izjavil, da je NATO «najboljši investitor ameriških delnic v tujini». Italija in druge atlant-

ske države kupujejo v Ameriki vojno opremo ali pa jo izdelujejo po ameriških licencah. Naj omenimo nekatere primerov: «Aeronautica Macchi» izdeluje po ameriški licenci letala tipa Folker SU, neka druga tovarna pa izdeluje helikopterje tipa Bell 478. Tudi Alfa Romeo, FIAT in Piaggio izdelujejo razne stroje po ameriških licencah.

Naj navedemo še nekaj značilnih primerov: En kilogram tanka stane toliko kot dva kilograma mesa, dva in pol kilograma vojne ladje staneta toliko kot znaša povprečna mesečna pokojnina INPS. Znesek stroškov za gradnjo ene same jate lovskih letal je tako velik, da bi zadostoval za gradnjo 3.500 šolskih učilnic, znesek, ki ga porabijo za skupino raket Hawk, bi zadostoval za zgraditev 3.000 enostanovanjskih hiš.

Z naštevanjem podobnih podatkov in primerjav bi lahko nadaljevali, toda že navedeni podatki in primerjave govore dovolj jasno. Neizpodbitno dejstvo je, da oboroževalna tekma povzroča ogromne stroške, da zavira vsestranski razvoj v svetu, da onemogoča ustvaritev splošne blaginje. Povrh vsega pa ta tekma povzroča trajno nevarnost za vse človeštvo. Prav zaradi tega se postavlja z vsi resnostjo naloga, da nenehno krepimo boj za mir, pro-

ti oboroževanju, za odpravo vseh elementov, ki povzročajo spore med državami; postavlja se naloga, da še naprej in bolj kot v preteklosti zahtevamo tako politiko, ki bo v interesu miro in miroljubnega sožitja in sodelovanja med narodi.

IZ TREBČ

Solidarnost s španskim ljudstvom

Prebivalci iz Trebč so naslovili na špansko ambasado v Rimu pismo, v katerem poudarjajo:

«Slovensko ljudstvo močno občuti krivice, ki jih fašistična vlada izvaja napram španskemu ljudstvu, ker jih je samo priterpelo za časa fašističnega divjanja v naših krajih.

Zato podpisani prebivalci protestirajo proti aretacijam, mučenju, trpinčenju španskih antifašistov ter jim izražajo svojo najgloblje solidarnost.

Obenem zahtevajo, naj se neha s preganjanjem in naj se odredi amnistija za vse politične jetnike.

Španskemu ljudstvu želimo, da bi se čimprej osvobodilo izpod fašističnega trinoštva ter si ustvarilo novo življenje v miru in demokraciji!».

(sledijo 131 podpisov)

Izjava akcijskega odbora na Opčinah

Dne 11. marca 1969 je Akcijski odbor na Opčinah sklical javni sestanek in pri polni dvorani podal poročilo o opravljenem delu, ki mu je bilo javno poverjeno v zvezi s krivičnim odpustom dr. farm. Metke Kacinove iz openske lekarne.

Odbor je med drugim ugotovil, da njegova prizadevanja pri pristojnih oblasteh niso naletela na pravi odziv.

Akcijski odbor tolmači mnenje javnega sestanka, ki obsoja, da niso pristojne oblasti ničesar ukrenile proti postopanju ljudi, kakršna sta Villela in Ruso, ki žalijo narodni ponos slovenskega prebivalstva in s svojim fašističnim odnosom do Slovencev kvarijo sožitje med slovenskim in italijanskim prebivalstvom. Vsi so na sestanku še enkrat zahtevali, naj pristojna oblast odstrani dr. Russa ter na njegovo mesto imenuje zdravnika, ki obvlada oba jezika.

Akcijski odbor ne bo odstopil od poverjene mu naloge, da z vsemi zakonitimi sredstvi in ob ljudski podpori nadaljuje boj za pravice Slovencev. Prav na tem sestanku se je povsem jasno izrazila zavest, da terjajo naše narodnostne razmere največjo zavednost. Narodna zavednost pa se manifestira kot stalna prisotnost vseh Slovencev pri reševanju vseh slovenskih vprašanj. Bistveni pogoj za uspeh prizadevanj Slovencev je seveda njihova vztrajna enotnost.

Razlastitve škodujejo vsej slovenski manjšini

Parlamentarna komisija za kmetijstvo je pred kratkim razpravljala o vprašanjih, ki se tičejo tržaške industrijske cone. Med drugim je razpravljala tudi o razlastitvah zemljišč na področju industrijskega pristanišča v Trstu. V razpravi je sodeloval tudi poslanec KPI, tovariš Mario Lizzero. Med drugim je komisijo opozoril na dejstvo,

da morebitni sklepi parlamentarne komisije utegnejo priti v navzkrižje s posebnim statutom dežele Furlanije - Julijske krajine, saj gre za vprašanja, ki spadajo v pristojnost te dežele. Dejstvo pa je, da se deželna oblast doslej ni ukvarjala s temi vprašanji. In prav zato je menda celotna zadeva prišla neposredno v Rim.

Poslanec Lizzero je govoril pred vsem o vprašanjih, ki so združena z razlastitvami zemljišč na področju tržaške industrijske cone. Ta vprašanja pa so zelo delikatna. Na tržaškem področju je prav malo obdelovalne zemlje. V vsej pokrajini ni področij, ki bi se jih dalo obdelovati ter na njih razviti kmetijstvo.

«To vprašanje je tem bolj resno — tako je poudaril poslanec Lizzero — tudi zato, ker gre za zemljo, ki je last slovenskih kmetov. Vsaka razlastitev zemlje, ki je last teh kmetov, prizadene vso slovensko narodnostno skupnost ter postavlja v negotovost njen gospodarski in kulturni razvoj. Zaradi tega je razlašanje zemlje na Tržaškem dejanje, ki ne le da prizadene slovenske kmete temveč resno ogroža vso slovensko narodnostno skupnost.»

Poslanec Lizzero je zahteval, naj se neha razlašanje zemlje, ki je last slovenskih kmetov. Svetoval je, naj bi poiskali druga področja za industrijsko dejavnost. S tem bi bila obvarovana tista obdelovalna področja, ki so še ostala in bi torej tudi kmetijstvo kot tako ne trpelo nadaljnje izgube.

Pevski zbor Srečko Kumar

Moški pevski zbor v Repnu se je pred kratkim poimenoval po znamenitem primorskem dirigentu in vzgojitelju Srečku Kumarju. V Repnu je bila tedaj lepa kulturna prireditve. Prosvetarji v Repnu so sklenili, da bodo ustanovili tudi prosvetno društvo. Njihov sklep toplo pozdravljamo.

Kulturno-prosvetno življenje

Gostovanje kriških pevcev in igralcev v Komnu

V nedeljo 23. marca je prosvetno društvo Vesna iz Križa gostovalo v Komnu. To je bilo že drugo gostovanje tega društva v omenjeni vasi. Nastopila sta moški pevski zbor in dramska skupina. Občinstvo je nagovoril predsednik Vesne Viktor Bogatec.

Pevski zbor, ki ga vodi Frančko Žerjav, je ubrano odpel deset pesmi. Spored je bil naslednji: Anton Medved — Ljubezen in pomlad, Vlado Svava — Dobil sem pisemce, Benjamin Ipavec — Domovini, slovenska narodna — Pogorah grmi in se bliska, makedonska narodna — Karanfile, Anton Medved — Jadransko morje, Davorin Jenko — Tiha luna, Ubald Vrabc — Eto pletem mrižu svojo, Pavle Kernjak — Mojcej, le vzemi m'ne in Fran Venturini — Lovska. V pesmih: Ljubezen in pomlad, Karanfile in Mojcej, le vzemi m'ne je nastopil kot solist Sergij Cotič, v pesmi Domovini pa sta nastopila kot solista izmenoma že omenjeni Sergij Cotič in Frančko Žerjav. Zlasti ta pesem je zelo ugajala hvalničnim poslušalcem in je bila nagrajena z dolgim aplavzom. Sicer pa so bile vse pesmi zelo ubrano podane in seveda deležne odobravanja.

Dramsko skupino vodi Lucjan Terčon. Tega nadarjenega igralca — režiserja poznamo že od takrat, ko je nastopal v skupini, ki jo je vodil pokojni gledališki mojster Justo Košuta. Priznati je treba, da se je Terčon v Košutovi šoli mnogo naučil, da pozna tehniko režije in da tudi sam dobro igra.

V Cankarjevi dram Hlapec Jernej in njegova pravica, ki so jo kriški igralci — amaterji ponovili v Komnu (prvič so jo igrali prejšnji mesec v Križu), nastopajo: Lucjan Terčon — Jernej, Drago Košuta — Sitar, Nino Sosič — Župan, Boris Košuta — Sodnik, Vojko Devetak — Gostačev študent, Livij Košuta — Jezični doktor, Marij Sedmak — Župnik, šepetalec pa je Emil Sedmak.

Tudi igra je ugajala hvaležnemu občinstvu. Spontani aplavzi so to prepričljivo potrdili.

Požrtvovalnim prosvetnim delavcem v Križu čestitamo z željo, da bi še vnaprej vneto gojili slovensko besedo in pesem. Lepo bi bilo, ako bi spored, ki so ga preteklo nedeljo izvajali v Komnu, ponovili še kje drugje.

m. k.

Občni zbor prosvetnega društva Slavec

V soboto, 29. marca je bil redni letni občni zbor prosvetnega društva Slavec v Ricmanjih. Občnega zbora se je udeležilo lepo število članov in prijateljev društva. Poročilom o dejavnosti društva je sledila plodna razprava, v katero je poseglo več govornikov.

Občni zbor so pozdravili tudi predstavniki prosvetnih društev Prešeren iz Boljunca in Vodnik iz Doline, predstavnik športnega društva Breg in šolski upravitelj v Ricmanjih.

V novi odbor so bili izvoljeni: Hilarij Cej, Olga Demark, Josip Deponte, Peter Fabris, Dragica Hrvat, Zdenko Hrvatič, Silvester Komar, Vojko Komar, Nereo Krašev, Emil Kuret, Erminij Kuret, Fabio Kuret, Zdravko Kuret, Bazilija Pregarc, Sergij Vatovec, Boris Zafran, Mirka Žerjav in Emidija Žuljan.

Slovensko prosvetno zvezo je na

občnem zboru zastopal Mirko Kappelj. V pozdravnem nagovoru je naglasil zlasti pomen, ki ga ima vključevanje mladine v prosvetna društva. Poudaril je tudi nujnost okrepitev slovenskih prosvetnih društev v vaseh in v mestu, njihove sedeže pa spremeniti v dejanska središča zdrave narodne in prosvetne dejavnosti.

Recitacijski večeri Staneta Raztresena

Široka dejavnost naših gledaliških igralcev dobiva vedno bolj svežo obliko, zlasti pa je vidna prizadevnost tržaškega Slovenskega gledališča, ki vnaša v svoj repertoar zanimive oblike izražanja. Recitali vsekakor niso enostavni, ker zahtevajo zelo sposobnega igralca, ki se zna vživeti v pestro in odgovorno vlogo najrazličnejših likov, zlasti še takrat, ko gre za najrazličnejše stile naše književnosti. Tako je čakala igralca Staneta Raztresena ne samo ena vloga za en večer, pač pa velika uganka, kako podati stil narodnih pesmi, romantike, realizma, simbolizma in moderne v odmerjenem časovnem zaporedju. Podati v besedi slovenske balade in romane pomeni združiti in vskladiti liriko in epiko, čustvenost in pripovednost, kar zahteva veliko mero iznajdljivosti in impresivnost govorne besede. Ker je bil recitacijski večer samo njegov večer, je slonela napetost predstave v njegovi osebnosti in sugestivnosti igralčeve mimike ter glasu. Igralcu je uspelo vdrati v žarišče dogajanja, v nianse pripovedi, izničiti svojo osebnost, svoj osebni stil, da so pred nami zaživeli več ali manj prepričljivi dogodki in vzdušje preteklosti. V slovenskih romancih se skrivata resnica in domišljija, živahnost, strast in turborna mrkost, fatalizem in verovanje v ljudi, krutost in krvoločnost ob največji preprosti ljubezni, najbolj pa nas preseneti globoka modrost v Svetopolkovih oporoki. Prav mešanje neizmerne nežnosti posameznih oseb, kakor je Lepa Vida in konkretnosti Urške v Povodnem možu, z nasilnostjo socialnih razmer in krutostjo časa, prav spajanje nežnosti in krutosti, tako nasprotnih čustvenih polov, ustvari pred nami živ, magičen svet, ki se mu predamo in pozabimo na vse drugo, da s pozornostjo sledimo niti dogodkov.

Stane Raztresen skratka ni imel lahke vloge, ker je moral prehajati iz čiste čustvene izpovedi v naravnost zgodovinski prikaz polpretekle dobe. Mislim na Balado Srečka Kosovela in pretresljivo Gradnikovo Pogreb na Rabu, ki sta si sledili

Umetnik Raztresen nam je ustvaril vtis polnokrvnega igralca, ki zna uskladiti obrazno in telesno mimiko, obenem pa kakor da se boji biti patetičen, zagnan in preglasen. Svoja čustva skoraj do skrajnosti vtaplja v melodioznost glasu.

Večer slovenskih balad in romanc je bil lep, prijeten, pristaviti pa moramo, da bi bil repertoar še popolnejši, če bi dodali več pesmi zadnjih desetletij z vsebino in izpovedjo, ki nam je najbližja in nas zato najbolj prevzame.

Kitarist Tulio Možina je v odmorih intoniral motive, sceno je izdelal Demetrij Cej, režiral je Adrijan Rustja.

Iz goriške pokrajine

Občni zbor posojilnice v Doberdobi

Prejšnjo nedeljo je imela doberdobska Kmečko-obrtniška posojilnica svoj redni občni zbor, na katerem so člani izvolili nov upravni in nadzorni odbor.

Posojilnica je bila prva ekonomsko-socialna ustanova v Doberdobi. Nastala je leta 1908. Glavna pobudnika ustanovitve posojilnice sta bila Andrej Geriolet, ki je postal prvi načelnik in učitelj Jože Brežigar, ki je dobil vlogo tajnika. Prvi člani odbora pa so bili: pok. Andrej Lakovič (Kovač), Matevž Ferloj, Stefan Žužič, Mihael Ferletič in Jože Lakovič (Melanov). Ustanovna listina in pravilnik sta bila napisana v slovenščini.

Pred nastankom posojilnice je v Doberdobi vladala velika revščina. Prebivalci so bili skoro v celoti kmetje, ki so obdelovali skopo kraško zemljo. Za neznan denarna posojila so morali garati bogatejšim kmetom. Za obrestno mero so jim dolga leta morali tolči kamenje za posipavanje cest, opravljati druga kmečka dela in seveda tudi vrniti denar. Novoporočenci, ki so imeli «srečo», da so pri vaških «velikih» dobili posojilo, s katerim so si kupili poročno obleko in skromno spalnico, so ostali dolžniki takorekoč vse življenje. Celotni njihovi otroci, ki so že dopolnili 20 ali 30 let, so morali še vedno tolči kamenje, da so lahko plačali dolg staršev.

Te fevdalne navade pa je odpravila posojilnica. Poleg tega pa se je vedno več delavcev zaposlilo v tržiški ladjedelnici. Kmetje so začeli kupovati rodovitno zemljo v Furlaniji. Tako je posojilnica že od samega začetka odigrala zelo važno socialno vlogo.

Po prvi svetovni vojni je postala član Goriške zveze, katero so fašisti bojkotirali, in je zaradi tega kmalu propadla. Tako je doberdobska posojilnica izgubila okrog 34.000 lir. Rešila se je s tem, da je nalagateljem podpisala menice in se obvezala, da jim bo povrnila naloženi denar. Do druge svetovne vojne je imela svoj sedež v prostorih občinskega poslopja, ki je med zadnjo vojno pogorelo in so bili vsi dokumenti posojilnice uničeni.

Sedaj pa se pred odborniki postavljajo druge naloge. V vasi je vedno manj kmetov in vedno več obrtnikov. Zato bo treba tem zadnjim v bodoče posvetiti čimveč pozornosti in pomoči. O tem je bilo tudi govora na zadnjem občnem zboru. Odborniki so se obvezali, da bodo in to prav zaradi obrtnikov, odprli tekoči račun in tako bo omogočeno tej kategoriji boljše delovanje.

JOZE JARC

Zlonamerno natolcevanje

Katoliški glas je spet začel histerično napadati doberdobsko občinsko upravo in župana tov. Andreja Jarca. Verjetno prihajajo članki izpod peresa svetovalke Ferletičeve, kajti na nobeni seji doberdobskega občinskega sveta nisimo videli dopisnika omenjenega lista. Torej vsaka lišica hvati svoj rep. Tako ima pač omenjena svetovalka možnost, da se malce potolaži, ker je že znana stvar, da ostala svetovalca opozicije, razen izjemnih primerov, glasujejo za predloge večine in ne za predloge in ugovore svetovalke Ferletičeve. In ker je že po naravi tako, da ima vsak svoje veselje, se omenjena svetovalka pač izživlja s tem, da pošilja na vse moč strani razna «protestna pisma» in verjetno tudi članke za Katoliški glas. Ta pisma (protestna namreč) na račun doberdobske občinske uprave, so dosegla tako me-

ro, da jo je sam pokrajinski nadzorni odbor dne 30.10.1968 pozval naj ne pošilja neutemeljenih pritožb. Poleg tega jo noče omenjeni organ sprejeti, da bi mu obrazložila svoje zahteve. O tej zadevi piše sam Katoliški glas z dne 27. marca t.l.

Glede pisanja omenjenega lista v zadnji številki v zvezi s gđ. Severino Peric, naj omenimo, da omenjeni ni doberdobska občinska uprava nikoli obljubila, da jo bo za stalno sprejela v službo.

Gospa Leda Jarc je leta 1962 bila sprejeta v službo na podlagi sklepa občinskega sveta in ne zato, ker bi ji to mesto dodelil župan, kot natolcuje Katoliški glas. Ob tej priliki vprašujemo svetovalko Ferletičevo, ki je na občini delala vrsto let, ali je ona sama bila sprejeta v službo s sklepom takratnega občinskega odbora ali občinskega sveta?

Uradnica Leda Jarc ima več kot zadostno odgovarjajoče spričevalo. Kot italijanska državljanka je delala 7 let v podjetju «Apnenec» v Solkanu in dve leti v cementarni «Anhovo» kot knjigovodkinja, kar odgovarja delu, ki ga sedaj opravlja na doberdobski občini. Sodbo o njeni sposobnosti pa prepustimo doberdobskemu prebivalstvu, ki jo pozna kot zelo marljivo uradnico. Poleg tega pa ni doberdobska občinska uprava zahtevala od začasnih uslužbenec nobenega spričevala in to je veljalo tudi za gđ. Ferletič in za uslužbenko Peric. Kak natečaj je napravila gđ. Ferletič preden je nastopila službo na občini? Nobenega! Če bi omenjena ostala v službi, bi avtomatično postala stalna uslužbenka. Zapustila je službo na doberdobski občini verjetno, ker je mislila, da je nenadomestljiva. Sedaj pa se huduje, ker vidi, da doberdobski občinski uradi lahko poslušajo tudi brez nje.

Končno naj omenimo še to, da je leta 1962 med raznimi kandidati (med temi ni bila samo Ferletičeva sestrična Peric), ki so zaprosili za službo, bila sprejeta sedanja uradnica Jarc, ki je dobila prednostne točke kot vojna sirota. Tega zadnjega pogoja pa ni imela nobena druga kandidata in samo zaradi tega je bila omenjena sprejeta v službo. To bi lahko vedela tudi svetovalka Ferletič!

Kratke vesti iz Doberdoba

V četrtek, 13. marca je bila v Doberdobi seja občinskega sveta. Na seji so razpravljali o občinskih uslužbenih. Občinski svet je odobril tudi nekatere sklepe, ki jih je sprejel odbor.

Za športno dvorano je doberdobska občina prejela deželno posojilo s 50 odst. prispevkom, ministrstvo za javna dela pa je podelilo 4 in pol milijona lir prispevka za to delo. Zaradi tega je doberdobski občinski odbor namenil vsoto, ki jo je dežela nakazala za telovadnico, za gradnjo otroškega igrišča, na katerem bo tudi kotalkališče in igrišče za košarko. To delo bo stalo 5 milijonov lir od katerih polovico prispevala dežela. Občinski svet je omenjena sklepa odbora potrdil.

Občinski odbor za postavitev spomenika padlim partizanom je izvedel med doberdobskim prebivalstvom posebno nabiralno akcijo, ki je dala zelo dobre uspehe. Zelo dobro so se izkazali Poljanci, saj je v tej vasi, ki šteje nekaj več kot 15 hiš, bilo nabranih skoro 100.000 lir. Tu di prebivalci drugih naselij doberdobske občine so dali svoj prispevek.

V častni odbor za postavitev spomenika je imenovan tudi poslanec Arrigo Boldrini, predsednik Vsedržavnega združenja italijanskih partizanov.

S tržaškega ozemlja

Pokrajinski kongres Zveze zadrug in posojilnic

Dne 15. marca je bil v Trstu kongres pokrajinskega odbora Vsedržavne zveze zadrug in posojilnic, ki ima svoje osrednji sedež v Rimu. Tukajšnje vodstvo je sklicalo kongres za razpravo o težah, ki bodo podlaga diskusije in sklepov na vsedržavnem kongresu.

Po otvoritvenih formalnostih, ki sta jih opravila podpredsednik Saverio Giacchetti in v slovenščini Dušan Kodrič, je podala glavno poročilo predsednica pokrajinskega odbora Libera Sorini. V poročilu je zajela vse sektorje združništva (potrošnja, kmetijstvo, stanovanjske gradnje, delo itd. Prikazane so bile težave in ovire na katere zadevajo zadrug. Zadrugništvo, ki ima svetle tradicije prav v teh krajih, pa ne sme izumreti. Njegova vloga je še posebno važna danes, ko smo priča razmahu monopolov, ki skušajo vsiliti potrošniku svoje, do pretiranosti reklamizirane proizvode, ki niso vedno najboljše vrste.

O teh možnostih in konkretnih dosežkih je nato v diskusiji spregovoril Dušan Kodrič, član zveznega odbora. Omenil je ustanovitev zadrug «Naš Kras» in «Kraški združni hlev». Kodrič je še posebno poudaril vlogo, ki jo mora imeti združništvo med Slovenci, ker predstavlja orodje obrambe gospodarskega obstoja, od katerega je odvisen tudi narodni obstoj.

V diskusijo so posegli še drugi delegati. Član zveznega odbora Lucijan Volk je nakazal nekaj smernic za bodoče delo, tudi kar se tiče kmetijskega združnega sektorja.

SLOVENSKO GLEDALIŠČE

Kulturni dom v Trstu
Titus Maggius Plautus

A N F I T R U O

Predstave:
8. aprila ob 21. uri, 9. aprila ob 20. uri;
11. in 12. aprila pa ob 20,30.

Počastitev spomina

V počastitev spomina očeta Lovrenca Komar iz Ricmanj, daruje sin Milan 1.000 lir za sklad Dela.

Družina Sulčić iz Križa štev. 95 se spominja pokojnega sina odnosno brata Ivana. V počastitev obletnice njegove smrti daruje 2.000 lir za sklad Dela.

Praznik žena v Ricmanjih

Žene iz Ricmanj so nam poslale poročilo o praznovanju praznika žena v tej prijazni in zavedni vasi. Ker je poročilo dospelo v uredništvo, ko je bila prejšnja številka že v tisku, ga objavljamo šele danes.

Kakor vsako leto so žene praznovale svoj dan — 8. marec. V Ricmanjih so ob tej priliki priredili družabni večer s kratkim kulturnim sporedom. Vse matere so bile presenečene z darili, ki so jim jih pripravili njihovi otroci. Proslava je bila v dvorani Prosvetnega društva Slavec.

V nagovoru je stekla beseda o naših problemih, o preteklih generacijah, o delavnosti in skromnosti žena, mater in deklet, ki brez pomislekov dajejo domu, družini in okolju, kar je v njihovih močeh. Nobenega dvoma ni, da je bila njihova narodna zavest resnična in trdna ob težkih preizkušnjah zgodovine, obenem se zavedajo, kaj je danes človeško dostojanstvo tukaj.

Prisrčno vzdusje so ustvarili mladi plesalci plesne skupine «Zivi o-

bročki», ki so imeli svoj tretji nastop z domačim folklornim plesom ter stilizacijo «Gazela in škrt». Pevski kvartet je zapel eno koroško in novejšo ponarodelo pesem.

S posebno izbranstvo so igrali mladi gojenci Glasbene matice skladbice Janka Sluga, ki je skupini tudi vadil.

Med točkami sporeda je veselo igrala novoustanovljena godba.

Tovarišica Neda Lah je prisotne pozdravila v imenu ženske organizacije. Prebrala je pismo predsedniku vlade, v katerem je izražena pravica našega prebivalstva. Tovarišica Jole Burlo pa je jasno prikazala, kaj se pravzaprav dogaja z ekonomsko politiko in gospodarstvom Trsta, da pa je zlasti potrebna složnost, ko zahtevamo, naj se odpravi že vnaprej boleča brezposelnost. Mislimi je treba stvarno na prihodnost tržaškega prebivalstva, na obstoj mesta v prihodnjih desetletjih. Občinstvo je govorom sledilo s pozornostjo in odobravanjem.

Spored je zaključila pesem «Svoboda», ki jo je recitala Vlasta Berdon.

Nadaljevanje

Leva sredina

postranskega pomena.

Kljub temu, da do tega trenutka, ko pišemo, nimamo še nobenega pojasnila, lahko sedanjo politično krizo ocenimo. Dejstvo je, da sta pokrajinski vodstvi obeh strank levega centra poverili nalogo državnemu in deželnemu vodstvu svojih strank, naj razrešita spor.

Ta predlog, ki ga je dala KD, so goriški socialisti sprejeli, kar je nedvomno negativno, ker se bodo obe stranki na ta način izognili resničnim krajevnim problemom, ki so povzročili razkol in ki so še vedno aktualni. Vsa stvar se bo zasukala okrog splošnih političnih vprašanj, medtem ko bodo ostali v senci problemi naše pokrajine. To je za Goriško najslabša rešitev. Borba delavcev tržiške ladjedelnice, pogoji delavskega razreda v vsej pokrajini, novonastali problemi v Gradiški, Krminu in drugih krajih, nereseni problemi slovenske narodne manjšine, dokazujejo, da je levi center propadel in da so ti problemi povzročili globoka protislovja. Glede teh problemov bi se morali razgovarjati ob sodelovanju prizadetega ljudstva. Zaprite razprave v tajništvih strank in iskanje «čudežnih» rešitev bodo nedvomno jalove. S tem da stranki rijeta glavo v pesek ne bosta rešili nobenega problema.

Ne usluge

Zaradi takih in podobnih izjav smo mislili v sklopu medšolskega odbora stopiti v stik z ministrom za šolstvo. Toda prošnja za razgovor ni bila ugodno sprejeta. Zato smo prišli do zaključka, da bi bilo nesmiselno iti v Rim.

Ustanovili smo dijaške odbore. Imeli smo že več zborovanj, na katerih smo razpravljali o poročih vprašanjih pa tudi o naši dejavnosti sploh. Tako na zborovanjih kot na ožjih sestankih smo slovenski dijadi potrdili izjavo, ki smo jo že na samem začetku naše borbe dali in sicer, da zahtevamo pravice in ne usluge. Uspehi, ki smo jih dosegli, so le majhni, kajti reševanja naših specifičnih vprašanj se dejansko še nihče ni dotaknil.

Naš boj se mora odločno nadaljevati. Pokazati moramo vsej javnosti, da niso bile naše zahteve nikakršna pretveza za zasedbo šol tem-

več zahteve, za katere se bomo tudi v bodoče borili. Ti naši specifični problemi, za katere se slovenski dijadi ob podpori italijanskih sovrsnikov zavzemamo, so problemi vse slovenske narodne skupnosti v Italiji. Predvsem pa gre za vprašanja demokracije in spoštovanja obveznosti, ki jih je prevzela italijanska vlada, obveznosti ki, na žalost, niso še prišle do konkretnega izraza.

Pripis uredništva — Vprašanja slovenskega šolstva se zelo pereča. Mnogo je vprašanj, o katerih bi treba govoriti. Povabili smo tudi dijake, naj spregovorijo o teh vprašanjih, naj sami prosto obrazložijo svoje poglede. Tudi v prihodnji številki bomo objavili članke, ki bodo obravnavali ta vprašanja.

O obračunu

ne duše pomagal Odboru, temveč v letih, ko je SS aktivno posegla v dve volilni kampanji.

Glede tretje postavke, «stroške tehnikov in profesionistov» bi radi vedeli, koliko je kdo dobil, saj je jasno, da je moral neki notar dobiti manj, odvetnik pa — morda — več... vsekakor pa ni jasno, kaj ima opraviti pri «stroških» odbora odv. Morghera, ki je — kar nam je znano — branil pred odvetniško zbornico dva odvetnika proti tretjemu, oziroma zbornici sami, pri čemer niso imeli kmetje in razlastitve nobene neposredne vloge.

Iz megljenih številki bi lahko izhajalo — čakamo sicer pojasnila — da je «Odbor», oziroma da so kmetje plačali stroške za najemnico sedeža Slovenske skupnosti, kjer je bil «Odbor» v gosteh (pa nima, po resoluciji, občnega zbora SS 'nobene zveze' z njo), ogrevanje, telefon, luč, ipd. in pa «delo» dveh uradnikov Slovenske skupnosti... Za vse to imamo pravico do pojasnil, če že mi ne, vsaj kmetje, ki jim vsekakor ne sme zadostovati skrpučan obračun, kjer dobro preišljene številke dokazujejo prav nasprotno od tega, kar bi hotele dokazovati.

Je pa še zaključek k temu članku, in to je točka 4.

Izhaja iz poročila-obračuna, da je v blagajni «Odbora za pomoč razlaščenecem» še 2 milijona 605 tisoč, 556 lir. Delo «Odborske» je zaključeno. Kar je pa ostalo denarja v blagajni, je vendar treba nekam dati.

Javnost lahko požre tudi skrpučan obračun, s katerim hoče «Odbor» zamašiti vsaj največje vrzeli, ne more pa požreti dejstva, da leži pol tretji milijon v blagajni organizacije, ki je že prenehala s svojim delom.

Če pa bo v bodoče DC in oblast hotela razlastiti še kaj slovenske zemlje, tedaj se kmetje verjetno ne bodo več z zaprtimi očmi, kot nekoč, podajali k podobnim pol političnim, pol mafijskim organizacijam.

Vzroki krize SS

Agneletta smo povzeli le nekaj značilnih odlomkov. Lahko bi jih bili povzeli več, a že ti nam povedo marsikaj, čeravno smo že pred objavo omenjene brošure vedeli, da so prvaki Slovenske skupnosti hudo sprti zaradi nekaterih zadev, ki nimajo s politiko nič skupnega. Ko smo že pred leti glasno spregovorili tudi v dolinski zadevi, so se nekateri obregnil. Trdili so, da smo se povežali s kapitalisti. Nismo jim odgovarjali. Odgovarjanje na take trditve bi bilo nesmiselno. Vsekakor se zadeva sedaj ne zaključuje. Umazano perilo se res mora oprati!

DELO
glasilo KPI za slovensko narodno manjšino
Direktor Marija Bernetič
Odgovorni urednik
Anton Mirko Kapelj
Tisk: Tip. Riva - Trst - Ul.
Torrebianca 12